

Finansdepartementet
ved finansminister Jens Stoltenberg

Oslo, 20.03.2025

Finansdepartementet må styrke den ansvarlige forvaltningen av statens pensjonsfond utland

Statens pensjonsfond utland (heretter Oljefondet) sine investeringer i selskaper som medvirker til Israels krigshandlinger i Gaza og den ulovlige okkupasjonen av de palestinske områdene, understreker behovet for en styrking av den ansvarlige forvaltningen av fondet. Redd Barna ber derfor om at finansministeren i forbindelse med den kommende meldingen om Statens pensjonsfond:

- instruerer Norges Bank til å gjennomføre forhåndsfiltrering og risikobasert nedslag av selskaper som: a) Selger våpen til Israel. b) Leverer produkter som opprettholder okkupasjonen av de palestinske områdene.
- tar initiativ til en gjennomgang og revidering av det etiske rammeverket for Oljefondet for å sikre samsvar med Norges internasjonale forpliktelser i tråd med internasjonal humanitærrett.

Norges folkerettslige forpliktelser

Det er gjennom flere år dokumentert omfattende brudd på særlig krigens folkerett, også kalt internasjonalt humanitærrett, i de krigshandlinger som har funnet sted mellom Israel og Hamas i de palestinske områdene. I sin rådgivende uttalelse av 19. juli 2024 kom Den internasjonale domstolen (ICJ) til at Israels utøvelse av flere av sine plikter som okkupasjonsmakt er i strid med okkupasjonsretten i humanitærretten. I tillegg konkluderte ICJ med at Israels okkupasjonen av de palestinske områdene var i strid med blant annet ervervelse av territorium med makt og det palestinske folkets rett til selvbestemmelse som er nedfelt i FN-pakten. Ifølge ICJ er derfor hele okkupasjonen av de palestinske områdene ulovlig.

ICJ er i uttalelsen også tydelig på at de reglene Israel har brutt angår alle stater selv om de ikke er berørt av bruddene. Alle stater er derfor forpliktet i deres samhandling med Israel å skille mellom Israels territorium og de palestinske områdene som har vært okkupert siden 1967. ICJ påpeker også at partene til 4. Genèvekonvensjon er forpliktet til å sikre at Israel retter seg etter bestemmelsen i konvensjonen om okkupasjonsmaktens plikter. Selve krigshandlingene på Gaza

var ikke tema i den rådgivende uttalelsen. Det er imidlertid ingen tvil om at stater også er forpliktet til å hindre at de bidrar til krigshandlinger som er i strid med reglene humanitærretten om krigshandlinger.¹

Denne plikten til å avverge folkerettsbrudd i de okkuperte områdene, er både en negativ plikt for statene til å avstå fra handlinger som kan bidra til disse folkerettsbruddene. I tillegg har stater en positiv plikt til å innføre tiltak som hindrer at også enkeltindivider og selskaper handler eller gjør investeringer som bidrar til å opprettholde Israels ulovlige okkupasjon eller brudd på Genèvekonvensjonene. I den rådgivende uttalelsen er det særlig nevnt at stater skal innføre tiltak som hindrer investeringer som bidrar i opprettholdelsen av Israels ulovlige okkupasjon av de palestinske områdene.² At stater skal hindre investeringer som bidrar til folkerettsbruddene i de okkuperte områdene, er også særskilt nevnt i FNs generalforsamling sin resolusjon av 18. september 2024 om den rådgivende uttalelsen og i Position Paper of the United Nations Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem av 18 oktober.³

Hvordan stater skal sikre etterlevelse av de disse positive forpliktelsene, vil være avhengig av at det gjøres en aktsomhetsvurdering av hva slags tiltak statene med rimelighet kan forventes at iverksettes for å hindre de aktuelle folkerettsbruddene. De positive forpliktelsene statene har for å sikre respekt for folkeretten er fulgt opp i de internasjonale retningslinjene fra UNGP og OECD om ansvarlig næringsliv. Også her er selskapers aktsomhetsvurderinger sentrale når det gjelder å avdekke og hindre selskapers negative innvirkning på menneskerettighetene. UNGP og OECDs retningslinjer pålegger selskaper å gjøre en skjerpet aktsomhetsvurdering hvor de har interesser i konfliktområder. Selskaper skal også ha en exit-strategi hvor det ikke er mulig å innføre tiltak for å hindre medvirkning til folkerettsbrudd i konfliktområder. Dette innebærer at der det foreligger en risiko for brudd, har finansinstitusjoner et ansvar for å bruke sin innflytelse over selskaper i deres porteføljer for å forhindre negative konsekvenser. Dersom forsøk på påvirkning ikke fungerer, følger det av UNGP og OECD at finansinstitusjonen skal trekke seg ut av det aktuelle selskapet. Dette er også kjent som «nedsalg» eller «utelukkelse».

Ansvarlig forvaltning av Oljefondet

Kravet om ansvarlig forvaltning av Oljefondet i lov om statens pensjonsfond § 2, 2. punktum skjer i dag på to måter:

¹ Se fellesartikkel 1 i de 4 Genève-konvensjonene 12. august 1949.

² Se Rådgivende uttalelse par. 278.

³ Se ES-10/24 opt art 4. (d) (iv) og Position Paper of the United Nations Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel par 29 og 30.

1. Retningslinjer for observasjon og utelukkelse: Ifølge disse retningslinjene gir Etikkrådet råd til Norges Bank med hensyn til utelukkelse av selskaper som bryter retningslinjene. Disse retningslinjene sier ingenting om å følge OECD og UNGPs retningslinjer eller folkeretten for øvrig. Dette understrekes også i brevet fra Etikkrådet til Finansdepartementet av august 2024, og som senere er gjentatt i uttalelser i media, hvor det står at Etikkrådet kun forholder seg til retningslinjene i sine tilrådninger og ikke UNGP og OECD eller folkeretten. Dette er også understreket i Etikkrådets årsmelding for 2024 kap. 3.2 «Konflikten på Vestbredden og i Gaza» hvor de understreker at deres tilrådninger kun gjøres i henhold til retningslinjene og at det er et generelt prinsipp for anvendelsen av de etiske retningslinjene at terskelen for utelukkelse skal være høy. Redegjørelsen i årsrapporten om hvordan Etikkrådet vurderer ulike selskapers tilknytning til Israels folkerettsbrudd i de okkuperte områdene viser også med tydelighet at aktsomhetsvurderingene som gjøres etter disse retningslinjene ikke er henhold til de standarder som ellers finnes for næringslivet i folkeretten.

De folkerettslige skrankene for Oljefondets investeringer i strid med de positive forpliktelsene alle statene har til hindre brudd på blant annet Genève-konvensjonene som det er vist til over, ble aldri vurdert av utvalgene som foreslo retningslinjene for observasjon og utelukkelse fra Oljefondet.⁴ Flere av kriteriene i retningslinjene er derfor sannsynligvis i strid med Norges forpliktelser om å sikre respekt for disse grunnleggende reglene i folkeretten som er omhandlet i blant annet uttalelsen fra ICJ. Det vises her blant annet til praksisen som Etikkrådet har redegjort for i sin årsmelding for 2024 om at det er et krav om at selskaper som leverer generiske produkter til Israel ikke kan utelukkes selv om disse også bidrar til folkerettsbrudd i de okkuperte områdene. Retningslinjene strenge krav til Etikkrådets saksbehandling av sine tilrådninger gjør også at de er lite egnet til å håndtere den form for pågående folkerettsbrudd som Oljefondet nå er involvert i de palestinske områdene siden det ofte tar lang tid fra Etikkrådet vurderer saken til Norges Bank vedtar utelukkelse av selskapet.

2. Mandat for forvaltning av Statens pensjonsfond utland: Etter denne forskriften kap 4 skal forvaltningen av Oljefondet være i henhold til OECD og UNGP sine retningslinjer. Dette følges opp av Norges Bank gjennom interessediialog, forventingsdokumenter og stemmegivning. Norges Bank mener imidlertid at de i dag ikke kan utelukke selskaper som ikke opptre i tråd med de skjerpede aktsomhetsvurderinger i UNGP og OECDs retningslinjer. Hvorfor dette ikke kan gjøres, er uklart når det står i mandatet at de skal følge disse retningslinjene i Oljefondets investeringer. Regjeringen har i sine frarådinge til næringslivet om å unngå handel som bidrar til Israels ulovlige okkupasjonen vist til både UNGP og OECDs retningslinjer. UNGP og OECDs retningslinjer, sammen med frarådingene fra regjeringen, er

⁴ Se NOU 2003: 22 og NOU 2020: 7.

også bakgrunnen for at Storebrand og KLP har utelukket selskaper som bidrar til alvorlige folkerettsbrudd i konfliktområder, men som Oljefondet fortsatt er investert i.⁵

Siden Norges Bank mener at de ikke kan utelukke selskaper som bidrar til folkerettsbrudd i okkuperte områdene uten tilrådninger fra Etikkrådet, ber vi nå Finansdepartementet instruere Norges Bank om at sikre at Oljefondet ikke er investert i selskaper som medvirker til de pågående folkerettsbruddene i de okkuperte områdene. En slik instruks vil være helt i tråd med regjeringens fraråding til næringslivet og dermed også den rådgivende uttalelsen fra ICJ.

I tillegg mener vi det er nødvendig at det tas initiativ til å gjøre en revidering av både det etiske rammeverket for og forvaltningen av Oljefondet for sikre at dette er i samsvar med Norges folkerettslige forpliktelser som blant annet er omtalt i den rådgivende uttalelsen fra ICJ.

Redd Barna stiller seg gjerne til disposisjon for videre diskusjoner og samarbeid for å sikre en forvaltning av Oljefondet som gjenspeiler Norges folkerettslige forpliktelser.

Med vennlig hilsen

Henriette Westhrin
generalsekretær i Redd Barna

Mads Harlem
advokat og spesialrådgiver folkerett

⁵ I KLP og Storebrands beslutninger om utelukkelse av henholdsvis Caterpillar og Palantir er det blant annet vist til UNGP/OECD og regjeringens fraråding om handel som bidrar til å opprettholde den ulovlige okkupasjonen. Oljefondet er likevel investert i disse selskapene som vi forstår av Etikkrådets årsmelding handler om at man etter de etiske retningslinjene har lagt listen for utelukkelse fra Oljefondet høyt. Det finnes også andre eksempler på selskaper som tidligere er utelukket fra KLP og Storebrand grunnet deres tilknytning til folkerettsbruddene i de okkuperte områdene, men som Oljefondet fortsatt er investert i.

